

Zastosowanie technologii Remmers w konserwacji pomnika 15 Pułku Ułanów w Poznaniu

Historia powstania pomnika i jego rekonstrukcji

Pomnik 15 Pułku Ułanów Poznańskich odsłonięto w 1927 roku na niewielkim placu pomiędzy zabudowaniami klasztoru franciszkanów a budynkiem Muzeum Narodowego w Poznaniu. Obiekt pierwotnie miał stanąć przy ul. Grunwaldzkiej, w pobliżu koszar ułanów, jednak z woli poznanianów stanął w bardziej reprezentacyjnym miejscu. W uroczystościach odsłonięcia pomnika wzięli udział m.in. generałowie Kazimierz Sosnkowski i Władysław Anders. Pomnik upamiętnił czyn zbrojny żołnierzy 15 Pułku Ułanów Poznańskich walczących m.in. z bolszewikami w 1920 roku. Ma on formę stojącej na kolumnie rzeźby.

Fot. 1. Zdjęcie
z uroczystości
pod pomnikiem
15 Pułku Ułanów.
Lata 30. XX wieku

Dynamiczny posąg ułana na koniu zaprojektował rzeźbiarz Mieczysław Lubelski – uczeń Xawerego Dunikowskiego. Projekt cokołu i architektury otoczenia jest dziełem Adama Ballenstaedta. Pomnik jest upamiętnieniem ułanów poznańskich, którzy bohatersko walczyli i zginęli za wolną Polskę.

Zniszczony podczas II wojny światowej monument udało się zrekonstruować w 1982 roku. Kopię ułana dosiadającego konia walczącego ze smokiem wykonali Józef Murlewski oraz Benedykt Kasznia. Obecnie na placu przed pomnikiem odbywają się uroczystości patriotyczne w Poznaniu.

Forma pomnika

Postument pomnika ma plan kwadratu i jest dwupoziomowy. Dolna część jest oblicowana boniowanymi rustykalnie ciemnymi płytami granitowymi. Górna mniejsza została obłożona gładkimi blokami jasnego piaskowca. W dolnej części postumentu umieszczono tablicę z napisem: POMNIK / 15 PUŁK UŁANÓW POZNAŃSKICH / PIERWSZEJ JEDNOSTKI KAWALERII/ POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO / ZNISZCZONY PRZEZ HITLEROWSKICH NAJEŹCÓW W 1939 ROKU / ZREKONSTRUOWANY W ROKU 1982. Na masywnym postumencie stoi kolumna zwieńczona geometryczną głowicą, z której zwisają girlandy laurowe. Na narożnikach głowicy umieszczono tarcze i sznury. Pełnoplastyczny pomnik konny ułana zabijającego lancą smoka stoi na szczycie. Koń jest wspięty do skoku, a ułan odchylony do tyłu. Przestrzeń pod koniem wypełnia rzeźba pokrytego łuską smoka. Od frontu, w dwóch trzecich wysokości słupa umieszczono płaskorzeźbę orła w koronie. Pierwotnie na trzonie słupa znajdowała się także lista poległych żołnierzy 15 Pułku Ułanów Poznańskich. Na przedwojennym pomniku smok miał czapkę z czerwoną gwiazdą – symbolem bolszewizmu.

Historia konserwacji

W pierwotnej formie rzeźby ułana na koniu oraz orła zostały wykute w kamieniu naturalnym i właśnie one zostały zniszczone

Fot. 2. Postać ułana na koniu podczas prac konserwatorskich

w 1939 roku. Podczas rekonstrukcji pomnika w latach 80. XX wieku rzeźby ułana na koniu oraz orła odlano z barwionej w masie zaprawy mineralnej o spoiwie cementowym. W trakcie ostatniej konserwacji w latach 2023–2024 rzeźbę orła wykonano powtórnie z piaskowca w formie zrekonstruowanej na podstawie zdjęcia archiwalnego. Z tego samego rodzaju kamienia wykonano nową górną okładzinę postumentu i płytę z inskrypcją. Krzyże Virtuti Militari zrekonstruowano, wykorzystując do tego płynną zaprawę w kolorze piaskowca – Remmers RM GF.

Przebieg prac

W sposób niezwykle ciekawy i szczegółowo przebieg prac konserwatorskich przedstawiła w swojej prezentacji konserwatorka dzieł sztuki Katarzyna Michalak w trakcie konferencji Bernard Remmers Akademie, która odbyła się w październiku 2024 roku w Poznaniu.

Prace rozpoczęto od wykonania badań petrograficznych, badań zasolenia w obrębie dolnych partii trzonu słupa oraz ekspertyzy technicznej konstrukcji postumentu. Wykonano również badania georadarowe dla potwierdzenia informacji o rzekomym zakopaniu munduru i szabli w obrębie posadowienia pomnika. Podbudowa cokołu pomnika po usunięciu kamiennych okładzin wymagała remontu. Uszczelnienie elementów konstrukcji w celu ochrony przed penetracją wody wykonano, stosując systemowe rozwiązania Remmers.

Przed podjęciem prac konserwatorskich techniczny stan zachowania pomnika oceniano jako średnio zły, pod względem utraty walorów

estetycznych jako zły, a miejscami bardzo zły. W związku z tym zakres prac objął jego pełną konserwację polegającą na dezynfekcji, oczyszczeniu, wzmocnieniu, uzupełnieniu ubytków, scaleniu kolorystycznym, zabezpieczeniu hydrofobowym, naprawie konstrukcji postumentu, konserwacji brązowej płyty i granitowej okładziny cokołu i rekonstrukcji elementów historycznych.

Wykonany ze sztucznego kamienia posąg jeźdźca na koniu i smoka wymagał lokalnych napraw ubytków i wypełnienia rys. Iniekcje rys wykonano dwukomponentową suspensją mineralno-akrylową Remmers ICS 2K. Ubytki w rzeźbach wypełniono szybkosprawną zaprawą renowacyjną do betonu architektonicznego Remmers Betofix RM.

Elementy pomnika wykonane z piaskowca wymagały wstępnej dezynfekcji i oczyszczenia z nawarstwień biologicznych. Prace te wykonano z wykorzystaniem preparatów Remmers Glonosan i Remmers BFA. Partie osłabione strukturalnie skonsolidowano, stosując dwustopniową metodę nasączania piaskowca preparatem zapewniającym głęboką penetrację – Remmers KSE 100, a następnie wzmacniającym, opartym na tetraetoksylanie – Remmers KSE 300. Zestawienie obu preparatów przyniosło w efekcie równomierny rozkład nowej krzemionki w porach kamienia. Po utwardzeniu kamienia uzupełnienie mniejszych ubytków przeprowadzono zaprawą w odpowiednio dobranym kolorze Remmers RM.

Nowo wykonane pionowe płyty postumentu z wykutą w piaskowcu listą poległych żołnierzy 15 Pułku Ułanów Poznańskich

zaimpregnowano preparatem wzmacniającym i hydrofobizującym Remmers KSE H. Było to ciekawe rozwiązanie technologiczne, mające na celu opóźnienie erozji krawędzi liter.

Hydrofobizację, czyli ochronę kamienia przed nasiąkaniem wodą deszczową i szybkim porastaniem przez glony, przeprowadzono poprzez nasycenie piaskowca preparatem krzemooorganicznym Remmers Funcosil SNL.

Szeroki zakres prac

Podkreślenia wymaga wielka różnorodność materiałów i związana z tym konieczność rozwiązania licznych problemów technologicznych. Oprócz przewidzianych w Programie Prac Konserwatorskich zabiegów związanych z klasyczną konserwacją piaskowca, sztucznego

kamienia i granitu, zakres działań musiał zostać poszerzony o naprawę konstrukcji, co będzie miało kluczowe znaczenie dla przedłużenia trwałości całego pomnika. Pomnik 15 Pułku Ułanów Poznańskich odzyskał dawną wartość artystyczną i wymowę patriotyczną!

Jacek Olesiak

*konserwator dzieł sztuki
Remmers Polska Sp. z o.o.*

**Fot. 1. Zbiory NAC. Pomnik Dzieci
Poznańskich (15 Pułku Ułanów)**

Fot. 2 i 3. Katarzyna Michalak

Fot. 4. Jacek Olesiak

SKRÓT DANYCH O OBIEKCIE I INWESTYCJI

Realizacja: 09.2023 do 04.2024

Obiekt: Pomnik 15 Pułku Ułanów Poznańskich

Lokalizacja: u zbiegu ul. Ludgardy i ul. Paderewskiego w Poznaniu

Wpis do rejestru zabytków: Nr rej.: 153/Wlkp./B z dnia 30.06.2009

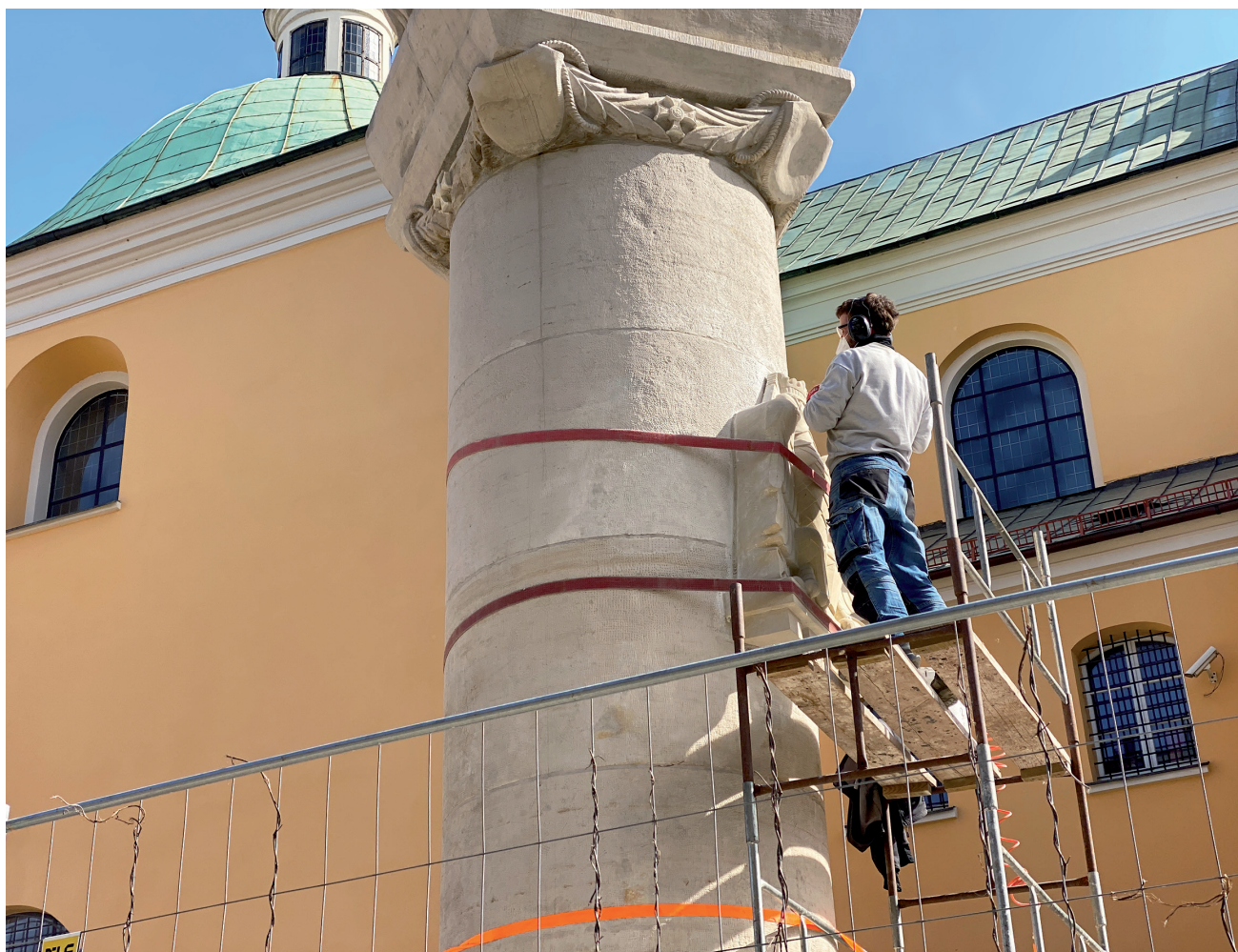
Wykonawca prac konserwatorskich: AtelBau Jarosław Nobik, Szamotuły

Nadzór konserwatorski: Miejski Konserwator Zabytków w Poznaniu

z ramienia wykonawcy: mgr Katarzyna Michalak

z ramienia zamawiającego: mgr Katarzyna Wypych

Fot. 3. Odkuwanie
w piaskowcu repliki orła

Fot. 4. Pomnik po zakończeniu
prac konserwatorskich

